

Peterburi Teatajas 1914 avaldatud kirjad Eesti-Haginskist. Teise kirja autor J. L. oli ilmselt kooliõpetaja Jüri Lossmann. Põhja-Kaukaasia: Stavropoli kubermang: Eesti-Haginsk (Esto-Haginsk). Viljasaagid. Ilmad. Eesti-Haginski eestlaste arv (700) ja sündivuse vähenemine, laulatuste arvu vähenemine. Haridusseltsi maja ehitus. Haridusprobleemid ja õpetajate vahelised lahkkelid. Asunik A. P. poja haridustee. Kooliõpetaja W. (oletatavasti Volt). Kooliõpetaja Js. J. Aino Tamme kontsert Eesti-Haginskis. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata. Kohati oli tekst halvasti loetav, mistõttu võib esineda väiksemaid lünki ja ebatäpsusi.

Peterburi Teataja (nr. 7), 18. jaanuar 1914, lk. 1

Haginski Eesti asundusest kirjutatakse „Päewalehele”: Läänud aasta oli meie asunduses võrdlemisi wiljarikas. Tiin talinisu andis 50—70 puuda teri ja tiin otre 100—120 puuda teri. Senini olid ilmad siin veel ilusad ja soojad, aga hiljuti hakkas tubliste vihma sadama, mis kõik teed põhjatuks tegi. Wiim muutus wanaaasta lõpul lumeks ja nüüd katab 3—7 jala paksune lumekord maad.

Haginski asunduses elab umbes 700 eestlast. Asunduse iseäraliseks nähtuseks on *sündimiste arwu vähenemine*. See asjaolu on peale teiste ka waimulikudele muret hakanud tegema, sest uuel aastal tehti kogudusele kirikus selle asja pärast etteheiteid.

Kuna alles mõne aasta eest siinsete eestlaste seas aasta kohta 40—50 last sündinud, langenud see arw 1913. a. 18 lapse peale alla. Laulatamisi olla terve aasta kohta asunduses kaks olnud. Saksa asundustes, mis Haginski asundusega ühesarnased on, tulla kümnete paari wiisi laulatamisi aastast ette kinnitas waimulik ja tähendas, et niisugune nähtus wäikese Eesti rahwa häwinemist tähendab.

Haginski hariduseseltsi maja on juba katuse all ja näitelawa-ruumid poolwalmis. Warsti loodetakse ehitamisega lõpule jõuda.

Peterburi Teataja (nr. 63), 5. juuni 1914, lk. 1 — *ilmselt Jüri Lossmann*

Eesti-Haginsk (Stawr. kub.) 16. mail s. a. oli meie asunduse esimese kooli juures eksam algkooli lõpetajatele. Eksami-komisjoni esimeheks oli kooliülemuse poolt keegi kalmükkide kooliõpetaja nimetatud; assistentideks: kaks kalmükkide koolide ja kaks oma küla kooliõpetajat. Eksamile olid ilmunud 10 eestlast ja 2 sakslast, kes algkooli kursuse läbi teinud.

Sellesamale eksamile wiis Eesti-Haginski asunik A. P. oma poja, kes ühe aasta esimeses, teine aasta teises Eesti-Haginski asunduse koolis käis ja kolmanda aasta nende ridade kirjutaja juures eratundisi wõttes ennast lõpueksamile

ette walmistas. Kalmükkide kooliõpetajad olid nõus teda wastu wõtma, aga oma külarahwa walgustajad ei lubanud seda mitte ja nende ägedal wastuseismisel jäigi poiss wastu wõtmata.

Mis põhjusel?

1912. aasta sügisel heitis kooliõp. [?]. W. mitmed kooliõpilased oma walitsuse all olewast haridusetemplist wälja. Wist ei arwanud ta neid wäärt olewat kooliharidust saada. Mõnda õpilast ei arwanud ta jälle kohaseks ülemasse jaoskonda üle wiia, nende sellekohaste teadmiste peale waatamata. Kõik need waesekesed tulid nende ridade kirjutaja juurde ja ma wõtsin nad teise Eesti-Haginski kooli wastu, kus ma sel ajal kooliõpetaja olin, sest mul oli kurb meel, et nad selwiisil ilma koolihariduseta jääwad. See asjalugu pahandas aga [?]. W. See pahameel kaswis aga weel suuremaks, kui üks wäljaheidetutest, keda [?]. W. ei arwanud kohaseks kolmanasse jaoskonda üle wiia, minu koolis aasta jooksul algkoolis kursuse lõpetas ja 1913. a. kewadel eksami paremine läbi tegi, kui mõnigi [?]. W. õpilastest, kes esimeses koolis kahe õpejõu juhatuse all olid õppinud.

Kui ma minewa 1913. a. sügisel ametist ära astusin, wiis A. P. oma poja jälle esimesesse kooli, kus kooliõp. S. teda teise jaoskonda asetada tahtis, kuna poiss ometi teise jaoskonna minu koolis läbi teinud oli, pealegi hästi. Js. J. ei arwanud aga poissi õppimisega nii kaugel olewat, et ta teda oleks kolmandasse jaoskonda wõinud wastu wõtta. Poiss ei tahtnud aga teise jaoskonda, kus tal enam midagi õppida polnud ja läks sellepärast hariduseseltsi kooliõpetaja juurde paljuma, et see teda hariduseseltsi kooli wastu wõtaks. See katsus tema teadmised läbi ja oli nõus teda wastu wõtma. Seal astus aga jälle kooliõp. Js. J., kes ise hariduseseltsi liige on, selle wastu ägedaste wälja ja oma „parteiiga” wiis asja nii kaugele, et poiss ka sellesse haridusetemplisse ei peasunud. Kõige suuremas hädas tuli noor teadusejünger jälle minu juurde ja ma wõtsin ta wastu ja wiisin ta ühe talwe jooksul niikaugemale, et ta eksami tänawu 1914. a. kewadel tingimata oleks läbi teinud, kui meie asunduse haridusewäljal külwajad teda oleks eksamile lasknud. Wabandati sellega, et ta ei olla nende koolist ega kolmandat jaoskonda läbi teinud.

Minu nõu järele pani A. P. selsamal päewal hobused wankri ette, wõttis poja ligi ja sõitsime ühes 30 wersta kaugusel olewasse Wene küla kaheklassilisse kooli, kus neil päiwil ka lõpueksamisi peeti. Seal kõnelesin asja tõtt mööda ära ja poiss wõeti wastu; teisel päewal tegi ta eksami tubliste läbi.

Nõnda on meie asunduse hariduselood.

J. L.

Peterburi Teataja (nr. 79), 12. juuli 1914, lk. 1

Eesti-Haginsk (Stawr. kub.) 2[?]. juunil s. a. andis Aino Tamm siin kontserdi. Hommikul oli kirikus oreli saatel waimulik kontsert ja õhtul hariduseseltsi ehitatawates ruumides ilmalik kontsert. Nii ühest kui teisest wõtsid asunikud suure elawusega osa. Ka muulasi oli kontsertidel näha. Iseäranis näis kuulajatele, kes wilunuid lauljaid üleüldse kuulda ei saa., Eesti rahwalaulud rohkeste meeldiwat.

X.